

Een andere visie
op arbeid en levensloop
als insteek voor sociale duurzaamheid

Dr. Anne Snick

Asbl Flora vzw
Netwerk voor vorming en werkcreatie met vrouwen

www.florainfo.be

18/09/2009

Lerend Netwerk SW & DO

Verantwoording: visie en missie van Flora vzw

- Visie: op de intersectie van gender (gelijke kansen), arbeid (een meer sociale economie) en de strijd tegen kansarmoede
- Missie:
 - federaal netwerk van organisaties voor socio-professionele inschakeling van laaggeschoolde en kansarme vrouwen.
 - expertisecentrum : actieonderzoek volgens methodiek van co-constructie van kennis
 - Verspreiden van kennis en methodiek, advocacy

18/09/2009

Lerend Netwerk SW & DO

A. Probleemstelling

1. Probleemcontext:
Triple bottom line : people
Duurzaamheidscurve : efficiëntie versus diversiteit
2. Hypothese: genderanalyse → vanuit 'marge' dysfuncties van het systeem (dominant paradigma) blootleggen
3. Diagnose: het kostwinnersmodel (ongelijke verdeling en valorisering van maatschappelijke rollen)...
4. ...als bron van paradoxen en perverse effecten (onduurzaam)

18/09/2009

Lerend Netwerk SW & DO

Probleemcontext: Triple bottom line

Bron: Elkington 'Cannibals with forks'

- Duurzaam = evenwicht tussen Profit – Planet – People
- 'Externaliteiten' versus 'integreren' van Triple P-kosten
- Paradoxen:
 - Negatief: eenzijdige nadruk op korte termijnwinst leidt tot verlies van economische leefbaarheid op lange termijn
 - Positief: integreren van 'kosten' (externaliteiten) leidt tot duurzaamheid op economisch, ecologisch en maatschappelijk vlak.
 - ! Paradoxaal denken als uitdaging in een economische omgeving (versus economie als "wetenschap")
 - vandaar: aanreiken van een (ethisch-)epistemologisch kader eerder dan van concrete 'richtlijnen' voor duurzaamheid

18/09/2009

Lerend Netwerk SW & DO

Triple bottom line :
sociale duurzaamheid als uitdaging

- Profit : streven naar korte termijnwinst leidt tot onaanvaardbare risico's & crisissen (bv rommelkredieten...)
- Planet: vrijwaren van grondstoffen en energievoorziening; besparen van kosten (energie, transport, vervuiling...)
- People
 - Noord-Zuid: arbeidsvoorwaarden, kinderarbeid, vrijheid van vakbonden, lokaal milieu, fair trade... bij productie van toegeleverde producten
 - Hier: diversiteitsplannen, doorstromingsdruk, loonkloof, armoedebestrijding, gelijke kansen, kwaliteitsvolle arbeid, jobcreatie... als blijvende uitdagingen

18/09/2009

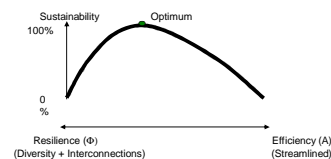
Lerend Netwerk SW & DO

Systeemanalyse: duurzaamheidscurve

Bron: B. Lietaer

Duurzaamheid is functie van een optimaal evenwicht tussen twee parameters:
- efficiëntie, stroomlijning, linear-hiërarchische processen...
- veerkracht, dat afhangt van diversiteit en verbondenheid

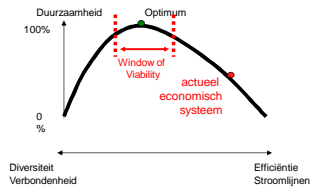
18/09/2009

Lerend Netwerk SW & DO

Duurzaamheidscurve toegepast op social bottom line: welke efficiëntie, welke diversiteit/verbondenheid?

- activeringsdenken: sterk op efficiëntie (productiviteit) gericht
- veerkracht: nood aan diversiteit en verbondenheid tussen...?

18/09/2009

Lerend Netwerk SW & DO

Hypothese: vanuit gender kan aan diversiteit en verbondenheid invulling worden gegeven

Genderanalyse: wat en waarom?

Waarom gender (x kansarmoede)? Groepen (vooral laaggeschoolde vrouwen) worden 'systematisch' uitgesloten (tekorten van het systeem versus tekorten van het individu; grenzen van activering) Vanuit de 'marge' dysfuncties van het systeem (dominant paradigma) blootleggen; dit komt ook andere groepen ten goede (cf. stress...)

Wat is genderproblematiek:

- Onderscheid tegenover 'biologische' sekse
- De ongelijke maatschappelijke toewijzing van rollen aan mannen en vrouwen
- Of: de ongelijke verdeling en valorisering van maatschappelijke functies (of "arbeid")
- Of nog: de visie op "arbeid" die tot ongelijkheid van kansen leidt (m/v, armoede, uitsluiting, ...)

18/09/2009

Lerend Netwerk SW & DO

Toetsing van de hypothese: Genderanalyse van arbeid

Bron: JUMP-actieonderzoek

Vier vormen van arbeid nodig voor de samenleving

- Reproductieve arbeid: zorg voor kinderen, naasten, ...
- Zelfarbeid: investeren in eigen welzijn en in de ontplooiing van eigen talenten
- Sociale arbeid: burgerzin, engagement, sociaal kapitaal, vrijwilligerswerk, buurtleven, participatie...
- Productieve arbeid: voorzien in materiële (financiële) noden (gelijkgesteld met loonarbeid)

18/09/2009

Lerend Netwerk SW & DO

Toelichting bij 'productieve arbeid'

Bron: B. Lietaer, Das Mysterium Geld

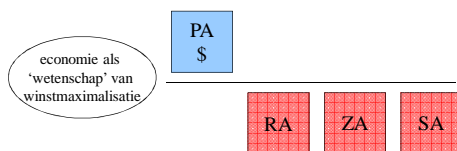
- productieve arbeid heeft nood aan een ruilmiddel
- het ruilmiddel berust op en regelt afspraken binnen een gemeenschap
 - wat wordt geruild voor wat
 - wat is de geldigheid van het ruilmiddel
 - afspraken rond accumulatie
- Banken kregen het monopolie voor de uitgifte van geld... en "regelen" dus de gemeenschap vanuit hun privébelang (cf. Paul Grignon: money as debt)

18/09/2009

Lerend Netwerk SW & DO

Ongelijke valorisatie van de vier vormen van arbeid...

18/09/2009

Lerend Netwerk SW & DO

Diagnose: dominante visie op arbeid

Loonarbeid is 'productiefactor' voor bedrijven

- Hoge productiviteit
- Hoge beschikbaarheid

Het 'kostwinnersmodel' als het ideaalbeeld van de werknemer

- In principe voltijds beschikbaar en maximaal inzetbaar
- Laat zorgtaken aan de partner over
- Heeft (dus) lineaire loopbaan (opleiding - werk - pensioen)

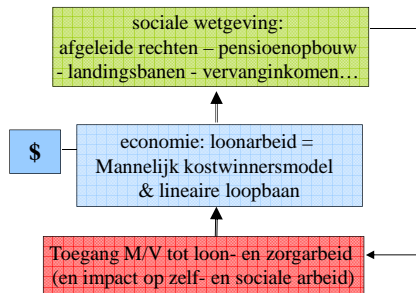
Arbeid wordt 'automatisch' gelijkgesteld met loonarbeid. Monetaire waarde is enige parameter.

18/09/2009

Lerend Netwerk SW & DO

Geld "regelt de gemeenschap"- vertaald op politiek niveau:
'economische' visie op arbeid verankerd in sociale wetten

18/09/2009

Lerend Netwerk SW & DO

Dit model leidt tot maatschappelijke problemen
(negatieve paradoxen)

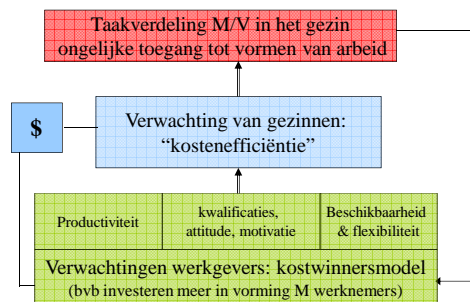
- Dominantie van 'loon'arbeid → werkloosheidsval (elk gezin/individu maakt zijn eigen 'economie' op, en 'kiest' wat het meeste opbrengt)
- Zelfarbeid: paradox van de activering → disempowerment (als je niet werkt, ligt het aan een tekort in je kennis, vaardigheden, motivatie...)
- Reproductieve arbeid:
 - vermarkten van zorgtaken ("wie betaalt de kinderopvang?")
 - eenoudergezinnen: hoe meer kinderen, hoe meer kans op armoede
- Sociale arbeid: paradox van de (niet-) participatie
 - Voorbeeld: digitale kloof, cultuurparticipatie...

18/09/2009

Lerend Netwerk SW & DO

Verwevenheid van economische en sociale factoren
bestendigt kansenongelijkheid van individuen

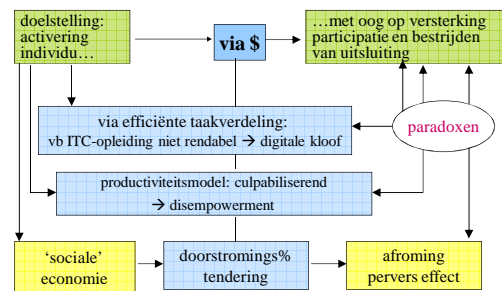

18/09/2009

Lerend Netwerk SW & DO

De sociale economie in het dominante paradigma:
negatieve paradox

18/09/2009

Lerend Netwerk SW & DO

B. Een alternatief epistemologisch model

- Het efficiëntie-model vertrekt vanuit een 'weten(schap)' met oog op meer beheersbaarheid (efficiëntieverhoging, stroomlijning in functie van het kostwinnersmodel, hiërarchisering in M/V relaties en ongelijke valorisering van vormen van arbeid)
- Een alternatief model kan niet vanuit een 'weten' opgelegd worden, maar vanuit een voortdurend 'oordelen' (kiezen) met oog op evenwichten tussen de diverse vormen van arbeid.

18/09/2009

Lerend Netwerk SW & DO

Arbeid en socio-culturele realiteit: de archetypes

Een alternatief ethisch-epistemologisch model berust op een evenwichtig samenspel tussen diverse archetypische 'rollen' in de samenleving.

- productieve arbeid: de alchemist
- zorgarbeid: de moeder
- sociale arbeid: de vriend
- zelfarbeid: de krijger (empowerment)
- het bewaken van het evenwicht: de koning-in → verwijst naar 'wijsheid' en 'zorg voor de gemeenschap'

18/09/2009

Lerend Netwerk SW & DO

Integratie van de vier vormen van arbeid

Vrij naar: B. Lietaer, Das Mysterium Geld

18/09/2009 *Lerend Netwerk SW & DO*

Duurzaamheid: evenwicht tussen 4 vormen van arbeid

- Geen normatief model, maar mogelijk maken van keuzevrijheid (wie zit aan het stuur?)
- Leren zien en 'beheersen' van paradoxen
 - vermijden van negatieve paradoxen (perverse effecten)
 - duurzaamheid door openheid voor positieve paradoxen
- Van belang in het individuele leven, in de economie (organisatieniveau) én in de samenleving

18/09/2009 *Lerend Netwerk SW & DO*

Op individueel niveau

Vrij naar: B. Lietaer, Das Mysterium Geld

"reële" keuzes kunnen maken, naargelang de levensloop

18/09/2009 *Lerend Netwerk SW & DO*

Op bedrijfsniveau

Vrij naar: B. Lietaer, Das Mysterium Geld

maatschappelijk verantwoord ondernemen

18/09/2009 *Lerend Netwerk SW & DO*

Op niveau van de samenleving

Vrij naar: B. Lietaer, Das Mysterium Geld

politieke keuzes: doorbreken van schotten tussen

18/09/2009 *Lerend Netwerk SW & DO*

Valoriseren van andere arbeid

→ andere valorisering van arbeid (dan \$)

- Alternatieve valorisering van arbeid (monopolie van 'loon' doorbreken); waarde van andere vormen van arbeid 'benoemen' en zichtbaar maken.
- Notie 'Arbeid' niet laten monopoliseren door loonarbeid (of door 'enge', niet duurzame economie)

18/09/2009 *Lerend Netwerk SW & DO*

Alternatieve valorisering van arbeid:
een opportuniteit voor beter
genderevenwicht in arbeid?

18/09/2009

Lerend Netwerk SW & DO

Met dank aan de deelnemers van de
Samenkomst Thematisch Lerend Netwerk SOWEDO 18/09/2009
voor hun input en bijdrage aan het tot stand komen van deze presentatie

Zie ook:

http://www.florainfo.be/_ecouillises/centre.html

“Arbeid en levensloop:
het Flora analysekader als basishypothese”
E-couillissen december 2007

18/09/2009

Lerend Netwerk SW & DO

